

УДК 316.364.2.

ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇХНЯ РЕЛЕВАНТНІСТЬ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Козаченко Іван Олексійович – аспірант кафедри соціології Абердінського університету (Велика Британія)

Ніколаєвський Валерій Миколайович – кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри соціології управління та соціальної роботи, декан соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті зосереджується увага на виникненні, становленні та особливостях моделей соціальної держави у сучасних західних країнах та співвідношенні цих процесів з реаліями України. Запропоновано класифікацію соціальних держав, засновану на принципах здійснення соціальної політики. Підкреслюється, що різноманітність принципів, за якими реалізується та чи інша модель, визначає систему показників її ефективності, яка повинна мати нормативний характер. Наголошується, що плідним є аналіз, що ґрунтується на дослідженні якості життя як критерію ефективності соціальної держави в цілому та соціальної політики, зокрема.

Ключові слова: соціальна держава, моделі соціальної держави, соціальна політика.

В статье сосредоточено внимание на возникновении, становлении и особенностях моделей социального государства в современных западных странах и соотношении этих процессов с реалиями Украины. Предложена классификация социальных государств, основанная на принципах осуществления социальной политики. Подчеркивается, что разнообразие принципов, при помощи которых реализуется та или иная модель, определяет систему показателей ее эффективности, которая должна иметь нормативный характер. Отмечается, что плодотворным является анализ, основанный на исследовании качества жизни как критерия эффективности социального государства в целом и социальной политики, в частности.

Ключевые слова: социальное государство, модели социального государства, социальная политика.

In reviewing the foundations of the modern welfare state the paper shows, firstly, how these ideas have transformed to the current social welfare state models, secondly, what are the main principles underlie every particular model, and thirdly, their relevance to the specific features of Ukrainian social welfare system transformation. Welfare state has emerged as a response to postwar challenges and over the decades has produced a great diversity of the ways of its realization in the post-industrial countries. The authors point out on the limitations of the universalistic approach to the analysis of effectiveness of welfare state and social policy. The processes of the development of welfare state in Ukraine are analyzed in comparative perspective. In conclusion, the authors argue for the advantages of the quality of life approach as an effective tool for the in-depth analysis of the social state effectiveness in general and social policy, in particular.

Key words: social state, welfare state, welfare state models, social policy.

На початку XXI ст. правові та політичні права є захищеними у більшості розвинених країн світу, але навряд це повною мірою можна віднести до соціальних прав. Вважається [див., напр., 1, 2, 3, 4], що це пов'язано з тим, що цілі діяльності соціальної держави не співпадають з такими бажаними цілями, як економічне зростання, наявність незайнятої частки трудових ресурсів, індивідуальними свободами, тобто з основними характеристиками сучасного суспільства. Це справедливо також для України, яка перебуває на шляху становлення демократичних, ринкових відносин. Тому метою даної статті є аналіз сутності основних моделей соціальної держави та співставлення їхніх характеристик з процесами її становлення в сучасній Україні.

Значною мірою сучасні соціальні держави ґрунтуються на повоєнній моделі "капіталістичного добробуту", хоча реформи соціальної держави у скандинавських країнах після 1970-х рр. можуть розглядатися як третій значущий етап еволюції соціальної держави. З розпадом біполярного світу суперництво залишилося між трьома основними моделями соціальної держави: неоліберальною, соціально-католицькою та соціально-демократичною [3, с. 54]. Різноманіття соціальних держав пояснюється, перш за все, історичними компромісами, що мали місце на початковому етапі існування соціальної держави.

У деяких країнах, зокрема, у США та Великій Британії, цей компроміс полягає у визнанні верховенства індивідуалізму та вільного ринку, а соціальній державі відводиться роль другорядного гравця. У скандинавських країнах основою побудови соціальної держави вважаються соціал-демократичні принципи, універсалізм,

егалітаризм та розширення соціальних прав громадянина. Третьою моделлю виступає соціальна держава, що є результатом поєднання соціального страхування та корпоративного страхування зі значним впливом традицій католицької церкви. Ця модель домінує у країнах континентальної Європи, особливо у південній її частині.

У кожному окремому випадку впровадження тієї чи іншої моделі було не лише спробою технічного вирішення проблем соціального захисту населення, а й виступало запорукою вирішення "соціального питання" та глибоких класових нерівностей. Але у наш час соціально-політичні заходи (підвищення рівня освіти як наслідок забезпечення рівності можливостей, скасування наслідкованих привілеїв, підвищення доходів з універсалізацією гідних життєвих стандартів разом із зниженням ризиків впродовж всього життєвого циклу людини) мало чим різняться у цілях, методах та наповненні.

Протиріччя між необхідністю підвищення економічної ефективності та збереженням соціальних гарантій вказує на те, що повосенне безсуперечливе поєднання повної зайнятості та скорочення соціальних нерівностей більше не можливе. Нещодавня глобальна фінансово-економічна криза поставила під сумнів досягнення Північної Америки у сфері забезпечення зайнятості населення. Причиною цієї кризи вважають саме дерегуляцію ринку в цілому та ринку кредитування, зокрема.

Деякі автори [2] прогнозують появу нового "андеркласу" в США, що може утворитися в наслідок сучасних процесів поляризації суспільства. Ці процеси значно різняться з європейськими. Західна Європа, що має більш розвинені механізми взаємодії економічної та соціальної сфер життя суспільства, а також набагато потужніші та впливовіші профспілки, протягом тривалого часу підтримує відносну рівність та демонструє значно нижчі рівні бідності, але проблема безробіття (особливо молоді, а також довготривалого безробіття) разом зі зростаючою кількістю людей, що залежать від соціальної держави, постійно посилюють навантаження на фінансування заходів соціальної безпеки. При цьому підвищення внутрішнього попиту та рефляційні програми вже не є рішенням цих проблем. Частково це пояснюється тим, що безробіття не є просто циклічним, а також тим, що повномасштабні внутрішні інвестиції не можливі у ситуації глобалізованої економіки.

У цілому, всі європейські держави стикаються зі схожими ризиками та потребами. Загальними також є нерівності, що виникають у ринковому середовищі. Важливим також є те, що конвергенція постіндустріальних викликів впливає на національні соціальні держави, котрі достатньо сильно різняться між собою. Таким чином, їхня спроможність відповідати на ці виклики теж неодмінно буде різнитися за умов відмінності внутрішньо присутніх переваг та недоліків.

Розглянемо особливості цих моделей більш докладно.

Скандинавська модель. Скандинавська модель соціальної держави є унікальною у використанні державних ресурсів. За визначенням Е. Гідденса основою цієї моделі є історична та культурна традиція "нордичного егалітаризму", а не лише універсальні принципи соціальної держави [1, с. 380]. У цій моделі держава бере на себе багато завдань, що має на меті досягнення двох основних цілей: по-перше, зміцнення соціального інституту сім'ї шляхом зменшення кількості обов'язків, по-друге, зменшення матеріального та фінансового навантаження та розширення індивідуальної незалежності. Також задоволення потреб у цілому та соціальних потреб, зокрема, розглядається як шлях зменшення залежності добробуту індивіда від диспозиції в соціоекономічній площині. Скандинавські країни характеризуються універсальними гарантіями стосовно доходів, високим рівнем розвитку системи допомоги дітям, людям з особливими потребами та людям похилого віку.

Широкий та узагальнюючий підхід до захисту статків громадян є ефективним інструментом боротьби з бідністю. Цей підхід також розглядається як спосіб зниження ризиків ринку зайнятості, що полягає у підвищенні адаптивності ринку праці, яке має на меті, у тому числі скорочення довготривалого безробіття. На додачу до цього система підтримки родин з дітьми дозволяє жінкам користуватися послугами дитячих установ, що збільшують можливості їхньої трудової самореалізації. При цьому дана модель соціальної держави наочно демонструє, що витрати на її підтримання не є "захмарно" високими. Так, кошти, що призначені для соціального захисту та перерозподіляються через держбюджет (механізм оподаткування доходів населення), цілком зпівставні з коштами, що сплачуються людьми, наприклад, у Сполучених Штатах у вигляді індивідуальних витрат. Тим не менш, дуже високі податки є слабким місцем цієї моделі соціальної держави, оскільки спричиняють досить високий податковий тиск, перш за все, на середній клас.

Процеси, що відбувалися наприкінці 1990-х у данській системі охорони здоров'я, наочно продемонстрували складності фінансування, що можуть виникнути з використанням цієї моделі, адже вона підтримується за умов наявності повної зайнятості та стабільного економічного зростання суспільства [1, с. 54]. Серйозні випробовування для цієї моделі стають реальними під час уповільнення економічного зростання та при посиленні нерівностей, що спричинені вільним ринком.

На думку деяких авторів [див., напр., 1, 4, 5], скандинавська модель є досить стійкою по відношенню до випробувань постіндустріальними змінами. Через "дефамілізацію" засад добробуту, ця модель дозволяє найкраще активізувати нові соціальні ролі жінки. Вона також є ефективною у ситуаціях неповної сім'ї з малими дітьми, робітників передпенсійного віку та людей з обмеженими можливостями, що виражається у дієвому сприянні високому рівні соціальної інклюзії. За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [6], скандинавські країни належать до числа небагатих країн, що досягли значного скорочення дитячої бідності та бідності літніх людей. Їхній досвід також доводить можливість ефективного поєднання соціальної безпеки для літніх людей та ефективної сімейної політики. Це виражається у високому рівні зайнятості при скороченні рівня раннього виходу на пенсію та достатньо високому рівні народжуваності. Все це доводить ефективність заходів превентивного вирішення соціальних проблем.

Неоліберальна модель. Ця модель соціальної держави (прикладом є Ірландія, Велика Британія, США) передбачає пріоритет ринкових принципів та захист ініціативного підприємництва при обмеженні відповідальності за ринкові невдачі. За виключенням системи охорони здоров'я, державна підтримка має цільовий характер та спрямована на найбільш незахищені соціальні групи. Таким чином, середній клас заохочується до активних дій у досягненні індивідуального добробуту, а роль держави вбачається у створенні умов для зростання доходів. На відміну від попередньої моделі, акцент зроблено не на задоволенні потреб якомога більшої частки населення, а на підвищенні доходів, що пов'язані із працею [1]. Це надає можливість задовольнити дві основні потреби: сформувати або підвищити адекватну робочу мотивацію та скоротити частку зайнятих, котрі мають низьку зарплатню. Такий підхід є досить ефективним у ситуації зростання нестабільності ринків праці.

Зосередження на поліпшенні трудової якості життя може розглядатися як вирішення проблеми усунення соціальної ексклюзії шляхом запровадження умовних соціальних гарантій. Але такий підхід є спірним, адже якщо всі зусилля спрямовані на покращення якості трудового життя, вони залишають поза увагою непрацюючих громадян (наприклад, матерів з малими дітьми, які з власної кишені мають сплачувати за послуги догляду за дітьми протягом дня, що є необхідною умовою для жіночої зайнятості). З іншого боку, індивідуальні сплати (внески, податки) для забезпечення пенсії та інші виплати можуть потребувати витрат вагомої частки заробітної плати [4, с. 825].

Континентальна європейська модель. Спільною рисою для більшості континентальних країн Євросоюзу є їхня відданість цінностям традиційній моделі сімейного добробуту¹. Більш помітною ця риса є у південно-європейських країнах та менш значущою у Бельгії та Франції [2, с. 7]. Акцент на сімейному добробуті доповнюється домінуванням державного соціального страхування.

Соціальне страхування, що пов'язане із зайнятістю, надає високий рівень соціального захисту за умови безперервної трудової діяльності людини. За цієї причини країни, що додержуються традицій соціального страхування, спрямовують свої зусилля на впровадження розгалужених систем гарантій та механізмів регуляції працевлаштування [2].

Безперервність зайнятості як основа для соціального страхування є досить проблематичною, особливо коли йдеться про захист тих, хто має тимчасовий взаємозв'язок з ринком праці, як, наприклад, жінок або працівників з нестандартною кар'єрою. Слабким місцем системи соціального страхування, на нашу думку, також є нездатність швидко та адекватно реагувати на демографічні зміни та зміни структури зайнятості. За умов затримки одержання постійного місця роботи та за наявності нестабільної особистої історії зайнятості людина стикається з труднощами у накопиченні на пенсійному рахунку коштів, достатніх для підтримки стандарту життя, до якого вони звикли.

Покриття дефіциту фондів соціального страхування також неодмінно веде до підвищення трудових податків, що негативно впливає на рівень зайнятості молоді. Пасивне утримання залежних членів родини при збереженні гарантій для чоловіка, що у межах цієї моделі розглядаються як голова сім'ї, є проблематичним за умови нестабільності шлюбу та зростанням кількості нетипових сімей. Високий рівень захисту для стабільно зайнятих разом зі складністю входження до ринку праці у багатьох країнах з плином часу збільшує розрив між привілейованими "інсайдерами" та утисненими "аутсайдерами". Отже зрозумілим є акцент у літературі [1, 3, 4] на взаємозв'язку цих ризиків соціальної ексклюзії з активним прагненням жінок до економічної незалежності, що як ефект другого порядку спричинює суттєве скорочення народжуваності.

Для вирішення вищезазначених проблем соціальні держави континентальної Європи підвищують рівень підтримки сім'ї або аноншують соціальне страхування без попередніх сплат, що мають цільовий характер, та

¹ У даному контексті добробут сім'ї розглядається у прямій залежності від добробуту її голови (чоловіка), а заходи з його підтримки набувають фундаментального значення (male breadwinner model).

систему соціальних мінімумів, що гарантуються державою. Але ці заходи часто критикуються як такі, що не вирішують проблему соціальної ексклюзії.

На теперішній час у країнах континентальної Європи є досить чітке розуміння необхідності щонайшвидшого розвитку системи соціальних послуг, що особливо стосується догляду за малими дітьми та літніми людьми [1, с. 154]. Складнощі у вирішенні цих проблем полягають у обмеженості можливостей системи податків, що поєднується з високим рівнем виплат пенсійних зобов'язань. Ця система соціальної держави стає дуже вразливою за умови спаду рівня зайнятості та низького рівня активності частки населення у працездатному віці.

На думку данської дослідниці Г. Еспін-Андерсон [3, с. 18], країни континентальної Європи опинилися у пастці "добробуту без роботи", вибратися з якої є потребуватиме чималих зусиль. Йдеться про наступне. Зростання зайнятості у ринковій економіці ускладнюється гарантіями стосовно заробітної плати, що, у свою чергу, призводить до падіння надходжень коштів для фінансування соціальних програм. А під час природного, у цьому випадку, скорочення ринку праці, частішим стає ранній вихід на пенсію, що потребує додаткових соціальних відрахувань.

Все вищезазначене дозволяє підсумувати наступне. Визначення загальних цілей соціальної політики має незначний вплив на реалізацію конкретних заходів у цій сфері. Соціальні проблеми можуть бути дуже схожими, наприклад, у Фінляндії та Греції, але кожна з країн-членів ЄС має власні історичні та правові традиції розвитку соціальної держави, несхожі інституціональні структури тощо. За умови такої різноманітності дієюю може бути лише реформа соціальної держави, котра мала б враховувати особливості кожної окремої країни [1].

Український контекст. Згідно Конституції Україна є суверенна, демократична, правова, соціальна держава (ст. 1). Але якими є основні характеристики соціальної держави, що розбудовується в Україні? Яким чином ці характеристики співвідносяться з основними моделями соціальної держави, що існують у розвинених європейських країнах? Для відповіді на ці питання звернімося до аналізу процесу та можливостей розвитку соціальної держави в Україні.

Основні завдання, що стоять перед Україною, можна стисло висловити у трьох основних положеннях: створення дієвої системи розподілення ресурсів; трансформація механізмів соціального захисту, що лишилися від СРСР та є неефективними за наявних умов; розробка об'єктивних критеріїв оцінки ефективності соціальної політики.

Бюджетні обмеження, політичні процеси, громадська думка та міжнародний вплив значно корегують прийняття рішень у соціальній політиці. Отже, дослідження соціальної політики має зосереджуватися не лише на аналізі можливостей вибору, а й на чинниках соціальних змін.

Розглянемо особливості заходів, що були здійснені в Україні (як до речі, й у деяких інших країнах СНД) для виконання цих завдань, більш докладно.

Україна та інші пострадянські країни успадкували спільні принципи соціального забезпечення, але за час, що минув після 1991 р., продемонстрували значні відмінності у розвитку соціальної держави. Наприклад, Вірменія та Киргизстан прийняли неоліберальні обмеження на вимогу міжнародних економічних установ, у Росії кілька років тому (у 2005-му р.) здійснено неоліберальну за своєю суттю монетизацію пільг. Молдова стикається зі значними проблемами у підтримці навіть базових елементів соціальної держави за умови дефіцитного бюджету та політичної нестабільності [7, с. 20; 8, р. 1091].

Особливості розвитку соціальної держави в Україні багато в чому пояснюється політичним чинником. Можна стверджувати, що соціальна політика не була пріоритетом у діях державних органів влади України протягом 1990-х рр. Ініціативи уряду щодо реформування соціальної держави в цей час досить часто блокувалися Конституційним судом [9]. У той же час, починаючи з 2004 р. на заваді була електоральна конкуренція між владою (перш за все, урядом) та опозицією, котра слугувала приводом для прийняття популістських (скоріше тактичних) рішень, що унеможливило збалансування соціальних пільг та впровадження механізмів адресної соціальної допомоги.

Важливим для пояснення процесів, що відбуваються у царині соціальної політики, також є фінансове та економічне становище України, яке виявилось вкрай вразливим (отже й нестабільним) до глобальної фінансово-економічної кризи. Наведемо у зв'язку із цим лише деякі приклади: падіння ВВП у 2009 р. становило 15%, що є вдвічі глибшим, ніж у Росії, в 2,5 рази – ніж у Болгарії, Словаччині й Туреччині, і втричі глибшим, ніж у Чехії. Падіння обсягів промислового виробництва в Україні (-21,9%) у 2,3 рази глибше, ніж у Греції (-9,34%). В Україні дефіцит державного бюджету – 12% ВВП, державний гарантований борг за два роки (2007-2009 рр.) збільшився у 5,2 рази та дорівнював на 01.01.2010 р. 89,9 млрд. грн. [10, 11]

У той же час, навряд чи можна стверджувати, що рішення, котрі приймаються владою України щодо реформування соціальної сфери, чітко підпадають під визначення тієї чи іншої моделі. Перш за все тому, що подібні рішення, з одного боку, передбачають відмову від обмеження соціальних виплат, з іншого. – непослідовно та несистемно поєднуються з рішеннями, що властиві для неоліберального підходу. Так, відповідно до програми

соціально-економічного розвитку ООН та Світового банку [12, 13] Україна може дозволити собі залучити іноземні запозичення (у тому числі кредити міжнародних фінансових організацій), не беручи на себе зобов'язання обмежувати витрати на соціальні потреби. Як наприклад, у 2009 р., коли уряд України під тиском політичного чинника (президентські виборчі перегони) відхилив вимогу МВФ на мораторій щодо підвищення мінімальних пенсій та зарплат. У той же час, уряд приймає рішення (2008 р.), яким обмежує права селян, котрі є членами особистих селянських господарств та втратили роботу, на отримання соціальної допомоги по безробіттю, унаслідок чого більша частина селян втратила чи не єдину можливість отримання державної допомоги.

Зрозуміло, що підтримувати пільги, які існували за радянської доби та за інерцією існують й досі, неможливо. Натомість необхідним є зниження рівня бідності та захист добробуту на соціальному рівні. Адже на сьогодні система соціального захисту України вкрай переобтяжена зобов'язаннями (до речі, значно сильніше, ніж у попередні вісім років), "працює" майже на половину населення, тобто ті групи, що визначені як бідні [12, 13]. До того ж політична система протягом тривалого часу фактично ігнорує реальну ситуацію в економіці, дозволяючи країні жити не за можливостями (за деякими експертними оцінками у 2009 р. виконання публічних витрат потребувало 55% ВВП [16]). Таким чином спотворені пропорції розподілення ВВП знижують ефективність використання національного доходу по економіці в цілому.

Очевидно, доцільно говорити про послідовне впровадження певної моделі соціальної держави, яке, зокрема, передбачає вибір найкращих форм соціального захисту та дієвих інструментів адресної соціальної допомоги, яких на сьогодні бракує. У даному контексті насамперед необхідно визначити, хто є бідним. Причому при вирішенні цього завдання важливо брати до уваги те, що значна частка економіки України перебуває у тіні, а латентне безробіття та надомне виробництво мають значні обсяги [15, с. 7; 16; 17].

Характеризуючи ситуацію з бідністю, що склалася в Україні, варто зазначити також таке. Соціальні перетворення 1990 – початку 2000-х рр. унеможливили виконання більшості соціальних зобов'язань, що залишилися у спадок від СРСР. Вони ознаменувалися різким погіршенням якості життя, перш за все матеріального добробуту, здоров'я, значним падінням тривалості життя та визначили нові межі бідності. Згідно зі звітом Світового Банку, рівень бідності (менше 1 долара США на людину на добу) в Україні знизився з 32% у 2001 р. до 14% у 2004 р., і далі – до 8% у 2005 р. У 2007 р. відбулося підвищення рівня бідності приблизно на 1,7%. З одного боку, ці показники є кращими, ніж у більшості країн з середнім доходом на душу населення, але у той же час згідно з даними Програми розвитку ООН (ПРООН) за 2009 рік [12] Україна, відстаючи від Вірменії та випереджаючи Азербайджан, займає 85-те місце¹ зі 182 країн за індексом розвитку потенціалу людини (ІРПЛ). Це місце для України забезпечив передусім високий рівень грамотності населення та залученості до освіти (32-е місце). У той же час за двома іншими показниками-складовими даного індексу ("ВВП на душу населення" та "очікувана тривалість життя") Україна посідає відповідно 94-е та 110-те місце [18].

Усі визначення бідності в Україні ґрунтуються на монетарному вираженні, а відтак, ігнорують ширший соціальний контекст, що має вивчатися окремо за умови слабкої кореляції з доходом. Світовий Банк встановив свої власні межі для визначення рівня бідності у країні. Вони ґрунтуються на наявних споживчих моделях, що виходять з мінімальної кількості калорій та необхідних нехарчових витрат. Результати визначення кількості бідних на основі цього способу є більш чітким, ніж офіційний статистичний метод [15, с. 8]. Але керуючись ним, неможливо стверджувати, що, навіть за умови подолання цієї межі абсолютною більшістю населення буде забезпечено гідний життєвий стандарт. Прожитковий мінімум нагадує більш схожий на середній життєвий стандарт радянської доби, який, до речі, й досі сприймається чималою частиною суспільства як гідний рівень життя.

На нашу думку, доцільнішим було б досліджувати рівень бідності як одну з характеристик більш широкого соціального феномену – якості життя [19].

Дефіцит змін у реформуванні системи соціального забезпечення в Україні протягом часу, що минув з моменту проголошення незалежності країни до сьогодні, можна пояснити побоюваннями основних політичних акторів реалізувати непопулярні реформи у соціальній сфері. Не беручи до уваги економічні реалії в Україні, кожен бюджет (особливо це помітно починаючи з 2004 р.) декларується як соціально-спрямований.

Все вищезазначене вказує на відсутність чіткої стратегії розвитку або послідовного створення визначеної моделі соціальної держави в Україні – ані неоліберальної, скандинавської або європейської континентальної, ані прямих аналогій з іншими країнами СНД.

¹ Для порівняння країни-сусіди розподілилися у даному глобальному рейтингу наступним чином: Білорусь посідає 68-е місце, Росія – 71-е, Молдова – 117-е, Польща – 41-е, Словаччина – 42-е, Угорщина – 43-е, Румунія – 63-е. [12]. Слід зазначити, що даний індекс з 2000 р. по 2007 р. (останній рік проведення дослідження) в Україні зростав щорічно на 0,76% або підвищився з 0,754 до 0,796 [18].

Висновки. Не дивлячись на суттєві негативні зміни у добробуті населення України у 1990-ті рр., становлення соціальної держави проходить вкрай повільно, не встигаючи давати вчасні відповіді на виклики сьогодення. Певне покращення на початку 2000-х рр., що полягало у підвищенні рівня пенсійного забезпечення та заробітної платні, значно менше позначилося на вирішенні проблеми бідності через систему соціального захисту. Заходи, що вживаються владою, мають здебільшого ситуативний та несистемний характер. Все це дозволяє стверджувати, що на теперішній час в Україні не існує загальноприйнятої моделі соціальної держави, а також стратегії її реалізації.

Також слід зазначити, що проблематичність та суперечливість підходів у визначенні бідності та застосуванні цих визначень при аналізі ефективності соціальної політики вказує на необхідність розробки більш гнучкого та рефлексивного способу аналізу соціальних проблем. На нашу думку, соціологічний підхід до вимірювання якості життя є найбільш ефективним інструментом аналізу не лише бідності, а й більш широкого кола соціальних проблем. Поєднання суб'єктивних та об'єктивних індикаторів якості життя дозволяє оцінювати як ефективність окремих заходів у площині соціальної політики, так і трансформаційні перетворення та становлення соціальної держави в цілому. У цьому контексті функція соціологічної науки не зводиться лише до гносеологічних аспектів, а безпосередньо стосується розробки конкретних рекомендацій, що можуть прискорити розбудову ефективної соціальної держави в Україні.

Література:

1. The Welfare State Reader: a reader. / Editors: C. Pierson, F.G. Castles. - Polity Press, 2006. – 492 p.
2. Giddens, A. Global Europe, Social Europe. / Giddens, A., Diamond, P., Liddle, R. – Polity Press, 2006. – 307 p.
3. Why we need a new welfare state / Esping-Andersen, G., Gallie, D., Hemerijck, A., Myles, J. et al. – USA, Oxford University Press, 2002. – p. 244.
4. Dingeldey, I. Between workfare and enablement-The different paths to transformation of the welfare state: A comparative analysis of activating labour market policies / Dingeldey, I // European Journal of Political Research. – 2007. – N 46 (6) – Pp. 823 – 851.
5. Inglot, T. Postcommunist Welfare States: Reform Politics in Russia and Eastern Europe / Inglot, T. – Cambridge University Press, 2009 – 288 p.
6. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) / Режим доступу: http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html
7. Fenger, H.J.M. Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating post-communist countries in a welfare regime typology / Fenger, H.J.M. // Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences, 2007. – N 3(2) – Pp. 19-27.
8. Cerami, A. New Social Risks in Central and Eastern Europe: The Need for a New Empowering Politics of the Welfare State / Sociologický asopis/Czech Sociological Review. – 2008. – N 6 – Pp. 1089–1097.
9. Betliy O. 'The decision of the Constitutional Court once more raised a question of the social welfare reform.' Expert Comment [Електронний ресурс] / Betliy, O. – Institute for Economic Research and Policy Consulting, 2007. – Режим доступу: http://www.ierpc.org/ierpc/expert/exp_betliy_01082007.pdf
10. Урядовий кур'єр. – №50. – 18 березня 2010 р.
11. День. – №52. – 20 березня 2010 р.
12. 'Ukraine: Poverty Update.' Report No 39887-UA / World Bank Human Development Sector Unit, Europe and Central Asia Unit, 2009. – 35 p.
13. "День". – № 37. – 3 березня 2010 р.
14. Ukraine: Poverty Alleviation. Report for Millenium Development Goals Project [Електронний ресурс] / UNDP. – Ukraine, Kyiv, 2009. – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua/?page=documents>.
15. Paniotto, V. What Poverty Criteria Are Best for Ukraine? / Paniotto, V., & Kharchenko, N. // Problems of Economic Transition. – 2008. - N 51(7) – Pp. 5-12.
16. Розрах. автор. за джер.: "День". – № 39-40. – 5-6 березня 2010 р.
17. Урядовий кур'єр. – 14 лютого 2009 р.
18. Human Development Report 2009: Ukraine. [Електронний ресурс] / UNDP.– Режим доступу: http://hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_UKR.html.
19. Козаченко І. О. Дослідження якості життя: емпірична vs. універсалістська традиції / І.О.Козаченко // Методологія, теорія та практика сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2009 – Т. 2, с. 354-358.